

Vabariigi Valitsuse määruse
„Narva jõe kanjoni maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse (edaspidi ka *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta määrusega ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega ajakohastatakse olemasoleva maastikukaitseala (edaspidi ka *kaitseala*) kaitse-eeskirja ning korrigeeritakse kaitseala välis- ja vööndipiiri.

Kaitseala asub Ida-Viru maakonnas Narva linnas ja Narva jõe alal, mis on riigile kuuluv avalik veekogu.

Narva maastikukaitseala territoorium on olnud osaliselt kaitse all alates 13. märtsist 1959, kui ENSV Ministrite Nõukogu võttis korraldusega nr 331 maastiku üksikelemendina kaitse alla Narva jõe astangu. Vabariigi Valitsuse 13. mai 1999. a määrusega nr 155 „Panga maastikukaitseala ja Narva jõe kanjoni maastikukaitseala kaitse-eeskirjade ja välispiiri kirjelduste kinnitamine” nimetati ala Narva jõe kanjoni maastikukaitsealaks.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni kehtestatakse looduskaitseseaduse alusel uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid korrigeeritakse olemasoleva kaitseala piire ning kinnitatakse sellele kehtiva LKS kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse LKS § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikukaitseala kaitse-eesmärke, kaitsekorda ja korrigeeritakse piire. Muudatused on tingitud eeskätt vajadusest viia kaitseala kaitsekord kooskõlla kehtiva õigusega ning tagada Narva jõe kanjoni säilimine.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna vanemspetsialist Triin Amos (tel 5629 6403, e-post triin.amos@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 503 7128, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee). Keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumite-vahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta, säilitada ja tutvustada alamordoviitsiumi lubjakivisse lõikunud Narva jõe kanjoni esinduslikumat osa ja joaastanguid.

Vastavalt LKS §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Narva jõe kanjoni maastikukaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste haruldus ning teaduslik, ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus.

Kunagine Narva juga on unikaalne looduslik objekt – veehulga poolest oli see kunagi üks suuremaid ja võimsamaid Põhja-Euroopas. Seoses Narva hüdroelektrijaama tammi rajamisega 1955. aastal on 2,5 km pikkune Narva jõe lõik, kus asuvad kanjon ja kosed, suurema osa aastast kuiv, kuna jõevool on suunatud Venemaa territooriumil asuvasse derivatsioonikanalisse. Kuni hüdroelektrijaama valmimiseni oli Narva jõgi Eesti suurim ja olulisim lõhejõgi – koskedealune kärestikuline jõelõik oli lõhe peamine kudeala. Sellele vaatamata on ka kuivana seisvad joaastangud põnev ja vaatamisväärtne geomorfoloogiline objekt ning neil on suur teaduslik väärtus – niimoodi on vaadeldavad astangutel paljanduvad Aseri ja Kunda lademe lubjakivid. Narva jõe kanjoni ja joaastangute ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus on tihedalt läbi põimunud selle piirkonna muinsuskaitsealade, arhitektuuriliste ja tööstusajalooliste väärtustega. Narva koskede veejõu kasutamine andis tuge piirkonna sotsiaal-majanduslikule arengule: esmalt rajati sinna saeveskid, hiljem Kreenholmi manufaktuur, mis oli 19. sajandi teisel poolel kõige moodsam tööstusettevõtte Venemaal ja suurim tekstiilivabrik kogu Euroopas. Historitsistlikus stiilis tööstushooned on muinsuskaitse all ning koos Narva jõe kanjoni ja astangutega moodustavad need suure esteetilise ja turismimajandusliku väärtusega tervikliku maastikukompleksi.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Otstarbekuse hindamisel lähtutakse LKS §-s 2 esitatud põhimõtetest, st looduse kaitseks piiratakse looduse säilitamise seisukohalt oluliste alade kasutamist, reguleeritakse kaitse alla võetud loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku isenditega ning kivististega sooritatavoid toiminguid ning soodustatakse loodusharidust ja teadustööd. Looduse kaitsel lähtutakse tasakaalustatud ja säästva arengu põhimõtetest, kaaludes iga kord alternatiivseid, looduskaitse seisukohalt tõhusamaid lahendusi.

Narva jõe kanjon on olnud kaitse all 1959. aastast. See on suure väärtusega geoloogiline objekt, mis koos muinsuskaitsealuste Kreenholmi manufaktuuri tööstushoonetega moodustab tervikliku maastikukompleksi, kus looduskaitsealad ja kultuurilis-ajaloolised väärtused on tihedalt põimunud. Kaitsealused joaastangud on kõige paremini vaadeldavad praegu külastajatele suletud Kreenholmi saarelt, mis jääb tervenisti kaitsealast välja. Tulevikus on saar ja sellel asuv tööstuskompleks plaanis külastajatele avada Narva suurima ja olulisima turismiobjektina. Tegemist ei ole uue kaitsealaga, vaid vana kaitsekorraga alale optimaalse kaitsekorra ja looduses jälgitava piiri kehtestamisega.

Kaitseala esmaseks kaitse-eesmärgiks olevad joaastangud – Narva jõe kosed – asuvad mõlemal pool Kreenholmi saart, mis jagab jõe kaheks haruks. Idapoolse astangu kõrgus on 6,5 m ja laius 130 m, läänepoolse astangu kõrgus on 3,5–6 m ja laius 70 m. Läänepoolne joaastang on ühtlasi Eesti ürglooduse raamatu objekt. Kaitsealal ja sellest allavoolu on jõgi u 2,5–3 km pikkuses kanjonis, mis on Eesti pikim.

Narva jõgi oli 1957. aastani Eesti suurim ja olulisim lõhe kudejõgi, kuid praegu on koelmud kuivad ja lõhe kudumine katkenud. Joast alla voolava vooluhulga järgi – 1700–2000 m³ vett sekundis – kuulusid Narva joad omal ajal Euroopa suurimate hulka. Lisaks lõhele oli koskedest

allavoolu asuv u 2,5 km pikkune kärestikuline jõelõik oluline kudeala ka teistele nii majanduslikult kui ka looduskaitseks olulistele kalaliikidele, nagu jõeforellile, jõesilmule, harjusele ja tõugjale. Narva jõe kalanduslik, looduskaitseks ja esteetiline väärtus tõuseks tunduvalt, kui sinna suunata Narva veehoidlast vett, mille tulemusel taastuksid vähemalt osaliselt kärestikulised koelmualad ja ka kosed kui väärtuslikud maastikuelemendid. Narva jõe kalakoelmute taastamiseks on 2010. aastal Norra finantsmehhanismide toel koostatud eelprojekt¹, millele on tehtud ka keskkonnamõju hindamine². Kuna Narva jõgi on piiriveekogu, eeldab koelmualade taastamine veelasu osas Venemaaga kokkulepete saavutamist.

Vaatamata veevoolu puudumisele on ka kuival jõesängil omaette teaduslik väärtus – kuivadel joaastangutel paljanduvad u 1 m paksuselt Aseri lademe kivimid, mis on jõe põhjaks ka ülalpool juga, kuid põhilise osa moodustavad Kunda lademe lubjakivid³. Narva joaastangute loodusliku seisundi säilimiseks, kalakoelmute taastamiseks tulevikus ja kanjoni kallastel asuvate tööstushoonete ja kaldakindlustuste ehitus- ja renoveerimistegevusest tingitud võimaliku negatiivse mõju ärahoidmiseks on ala kaitset otstarbekas jätkata.

Kuna maastikukaitseala üks eesmärk on joaastangute tutvustamine ja eksponeerimine, on kaitsealasse arvatud ka jõe vasakul kaldapealsel asuv väike haljasala – Kreisbergi park, kuhu on võimalik rajada vaateplatvorme ja püstitada infotahvleid. Eelmise sajandi I poole Narva linna plaanide järgi⁴ on tegemist kunagise Joala kalmistuga, kuid nüüdseks pole kunagisele kalmistule viitavatest elementidest midagi säilinud. Narva linna 1964. aasta generaalplaani⁵ on see ala määratud Kreenholmi tööstuskompleksi tööstus- ja laoalana ning 2012. aasta üldplaneeringu⁶ järgi on tegemist loodusliku haljasmaaga. Kuigi Kreisbergi park eraldiseisvana riikliku kaitse alla võtmise kriteeriumitele⁷ ei vasta, on see joaastangute ja tööstuskompleksiga visuaalselt seotud ning selle kaitse all olemine on oluline kogu maastikukompleksi vaadeldavuse ja tutvustamise eesmärgil.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitseala peamine kaitse-eesmärk on Narva jõe kanjoni kui tervikliku maastikuobjekti kaitse, siis on kaitseala tüübiks valitud maastikukaitseala. Maastikukaitseala on kaitseala maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks.

Hoiuala on mõeldud looduslike koosluste ja liikide, mitte maastiku kaitseks, mistõttu ei ole hoiuala sobiv. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, see ei sobi maastiku kaitseks.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndi piir

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (Narva jõe kaldakindlustused ja kaldajoon ning mõõdistatud maaüksused). Kaitseala piir on

¹ Eelprojekt „Narva jõe kanjoni kalakoelmute osaline taastamine”. AS Kobras, Tartu, 2010.

² „Narva jõe kanjoni kalakoelmute osaline taastamine” eelprojekti keskkonnamõju hindamine. OÜ Hendrikson&Ko, Tartu, 2011.

³ Loodusmälestised. Ida-Virumaa. Vaivara, Sillamäe, Toila. Koostaja: H. Kink, TTÜ Geoloogia Instituut, Tallinn, 2003.

⁴ Narva linna 1929. aasta plaan. ERA.T-7.1.4844 leht 1.

⁵ Narva linna 1964. aasta generaalplaan. ERA.T-14.4-6.33862 leht 1.

⁶ Narva linna üldplaneering. AS Entec Eesti. Narva LV Arhitektuuri- ja Linnaplaneerimise Amet, 2012.

⁷ „Maastikukaitseala eritüübina kaitse alla võetud parkide, arboreetumite ja puistute väärtuste hindamise kriteeriumid”. Eelnõu.

kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid. Koordinaadid on esitatud tasapinnaliste ristkoordinaatidena meetermõõdustikus ja geodeetilisel kujul.

Kaitseala kuulub tervenisti ühte piiranguvööndisse. 2020. aasta seisuga on keskkonnaregistri andmetel Narva jõe kanjoni maastikukaitseala pindala 13,9 ha. Pärast välispiiri korrigeerimist on kaitseala pindala 14,4 ha. Kaitseala pindala suureneb 0,5 ha võrra. Pindala suurenemine on tingitud kaitseala piirijoone korrigeerimisest Eesti põhikaardi 2020. aasta versiooni järgi ja ala loodeosas asuva kunagise Georgi ja Joala vabriku vahel voolanud Joala kanali u 70 m pikkuse algusosa (0,2 ha) kaitsealale juurdearvamisest. Joala kanalit esialgsel kujul enam ei eksisteeri, kuid selle säilinud algusosa moodustab Narva jõe sopi, kuhu hüdroelektrijaama lüüside avamisel ulatub ka vesi ja mis sel ajal toimib loogilise osana kaitsealusest jõelõigust kui maastikulisest ja ökoloogilisest tervikust. Kaitsealast on välja arvatud Kreenholmi saare loode- ja idaosas asuvad u 0,1 ha ja 0,2 ha suurused haljasalad, millel pole suurt looduskaitselist väärtust.

Kaitsealast 13,8 ha (95%) asub riigile kuuluval maal (riigile kuuluval Narva jõe alal), 0,3 ha on eraomandis olevat maad ja 0,3 ha munitsipaalomandis olevat maad (Kreisbergi pargi maa). Seoses kaitseala piiri korrigeerimisega väheneb eraomandis oleva maa pindala 0,3 ha võrra, munitsipaalomandis oleva maa pindala suureneb 0,03 ha võrra ja kaitsealast arvatakse välja 0,13 ha riigi omandi olevat Kulgu tammi maad.

Kaitseala põhjapiiriks on Narva ja Ivangorodi vahelise jalakäijate silla lõunaserv (sild jääb kaitsealalt välja). Kaitseala läänepiiriks on Eesti-Vene piir jalakäijate sillast kuni piiril asuva punktini koordinaatidega 59,35293576 ja 28,19161850. Kaitseala lõuna-edelapiir kulgeb viimasest punktist mõttelise sirgena üle Narva jõe Kulgu tammi maaüksuse (tunnus 51106:001:0107) idanurgani ja järgib seejärel sama maaüksuse piiri lääneloode, põhja ja lääne poole kuni Joala tn 23a/23b/23c maaüksuse (tunnus 51106:001:0086) piiril oleva telliskividest piirdeaia kagunurgani. Sealt edasi järgib kaitseala piir nimetatud piirdeaeda, kaldakindlustusi ja tugimüüre (mööda tugirajatiste alumist serva, st kindlustused ja müürid jäävad kaitsealalt välja) kogu Narva jõe vasakkalda, kaasa arvatud Joala kanali alguse osas kuni Joala tn 17a maaüksuse (51105:004:0197) kagunurgani. Edasi kulgeb piir mööda katastripiiri punktini 59,35985362 ja 28,19470696, kust läheb mõttelise sirgena kirde poole tee servani. Seejärel kulgeb piir Narva jõe kaldapealsel mööda Kreisbergi pargiga piirneva tee serva (tee jääb kaitsealalt välja) Kreenholmi saarele viiva sillani. Kreenholmi saarele viiva silla ja Narva jalakäijate silla vahelises lõigus järgib piir Joala tn 17a, Joala tn 23a/23b/23c, Kose tn 2 (51105:004:0192) ja Kose tn 6b (51105:004:0091) maaüksuse idapiiri, mis kulgeb ühtlasi mööda Narva jõe kalda tugimüüri. Kreenholmi saar on kaitsealast välja piiritletud tervenisti mööda tugimüüre ja kaldakindlustusi. Kõikides kohtades, kus kaitseala piirina on märgitud kaldakindlustused, piirdeaiad või tugimüürid, kulgeb piir mööda nende rajatiste alumist, Narva jõe poolset serva.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra uuendamine tuleneb LKS-ist, praegu kehtib alal 1999. aastast pärinev kaitsekord. Määrusega kehtestatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal leiduvaid loodusväärtusi. Piirangute seadmisel on hinnangu andnud Keskkonnaameti spetsialistid ning need on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal olevate pinnavormide soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseadus; edaspidi PS; § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiollemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Vastavalt kaitsekorra eripärale, majandustegevuse piiramise astmele ja asukohale on kaitseala tsoneeritud Narva jõe kanjoni piiranguvööndisse.

Kaitseala moodustamisega muudetakse Vabariigi Valitsuse 13. mai 1999. a määrust nr 155 „Panga maastikukaitseala ja Narva jõe kanjoni maastikukaitseala kaitse-eeskirjade ja välispiiri kirjelduste kinnitamine” ning tunnistatakse seni kehtinud Narva jõe kanjoni maastikukaitseala kaitse-eeskiri ja välispiiri kirjeldus kehtetuks.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita roo varumist, kuna kaitsealal ei ole pilliroo kasvukohti.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita puhtpuistute kujundamist, energiapuistute rajamist ja uuendusraiet, kuna kaitsealal ei ole metsamaad ja seal ei kohaldu metsaseadus.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita jahipidamist ega jahiulukite lisaõõtmist, sest alal ei ole jahiulukite elupaiku ning Narva linnas kui tiheasustusalal on jahipidamine jahiseaduse järgi keelatud.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita telkimist ja lõkke tegemist. Vastavalt kehtivale Narva linna heakorra eeskirjale⁸ on nii telkimine kui ka lõkketegemine Narva linna haljasaladel ja parkides keelatud ning riigipiiri seaduse § 9⁶ lõike 3 järgi on inimeste viibimine Narva jõe kuivsängis keelatud. Seetõttu ei tehta kaitse-eeskirjaga erisust ka telkimise ja lõkke tegemise lubamiseks selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohtades.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita uute maaparandussüsteemide rajamist. Maaparandusseaduse kohaselt on maaparandus maa kuivendamine ja niisutamine ning maa veerežiimi kahepoolne reguleerimine põllu- või metsamaa viljelusväärtuse suurendamiseks. Kaitseala asub Narva linna ja Narva jõe alal, kus ei ole põllu- ja metsamaad ning seega puudub vajadus maaparandussüsteemi rajamiseks.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita maavara kaevandamist, kuna kaitsealal ei leidu maapõueseaduse alusel arvele võetud maavarasid.

⁸ Narva Linnavolikogu 6. märtsi 2008. a määrus nr 16 „Narva linna heakorra eeskiri“, RT IV, 28.12.2016, 8.

2.5.2. Kaitsekord

2.5.2.1. Lubatud tegevused

Kogu kaitsealal kehtivad kaitsekorra üldpõhimõtted on kooskõlas looduskaitseseadusega, samas on määruses sätestatud mõningaid erisusi. Looduskaitseseaduse järgi kaitseala piiranguvööndis inimeste liikumist ei piirata, kuid riigipiiri seaduse järgi on Narva jõe kuivsängis alates veehoidla tammist raudteesillani, st jõe selles lõigus, kus kaitseala asub, inimeste viibimine keelatud. Kaldapealsel füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal viibimisel tuleb arvestada keskkonnaseadustiku üldosa seadust ja looduskaitseseadust.

Kaitsealal on lubatud rahvaürituse korraldamine, kusjuures rahvaüritustel osalejate arvule kaitse-eeskirjaga piiranguid ei seata. Rahvaüritusel osalejatel on võimalik liikuda mööda Kreenholmi saarele viivaid sildu või viibida Kreisbergi pargis, mis kaitseala kaitse-eesmärgile – Narva jõe joaastangutele – mõju ei avalda. Kreisbergi pargi väärtused on seotud peamiselt vanade puudega ja seal liikumine ei kahjusta pargi üldilmet ega terviklikkust. Üldjuhul liiguvad külastajad pargis mööda radu ning massiüritusi, mille käigus võidakse astuda ka muru peale, ei toimu nii sageli, et tallamiskoormus võiks pinnast pöördumatult kahjustada.

Kaitsealal on lubatud jalgratta või kergliikuriga sõitmine radadel ja sõidukiga sõitmine teedel. Ainsad kaitseala teed asuvad Kreenholmi saarele viivatel sildadel, mistõttu on sõidukitega sõitmise lubamine vajalik, et tagada juurdepääs saart teenindavale transpordile ning tulevikus ka külastajatele ja saare elanikele (elamispindade, hotellide, meelelahutusasutuste jm rajamist näeb ette Kreenholmi maa-ala detailplaneering⁹). Jalgratta või kergliikuriga on lubatud sõita ka kaldapealse Kreisbergi pargi radadel. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve, pääste- ja piirivalvetöödel, ala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ja kaitse-eeskirjaga lubatud töödel (nt pargi ja rajatiste hooldustöödel, kanjoni põhjalt võsa ja puude raiel, kaldakindlustuste, sildade ja kommunikatsioonide rekonstrueerimisel, ehitusgeoloogilistel uuringutel).

Kuigi suurema osa aastast on kanjon kuiv, lastakse sinna aeg-ajalt vett ning seetõttu on kaitsealal lubatud ujuvvahendiga sõitmine, mis joaastanguid ei kahjusta. Samas tuleb ujuvvahendiga sõitmisel lähtuda riigipiiri seadusest ja selle alusel kehtestatud õigusaktidest.

Kaitsealal on lubatud kalapüük. Kuigi kalapüük on võimalik vaid suurvee ajal, kui elektrijaama tammi lüüsid on avatud, tuleb lähtuda kehtivast kalapüügieeskirjast.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud rajatiste püstitamine, kusjuures kaitseala tarbeks rajatise püstitamisel ehituskeeluvööndisse ei laiene rajatisele Narva jõe kalda ehituskeeluvööndi ehituskeeld. Kuna juurdepääs Kreenholmi saarele on võimalik ainult läbi kaitseala territooriumi – üle Narva jõe viivate sildade, on see säte vajalik eeskätt selleks, et oleks võimalik rajada saarel asuvate ja ehitatavate hoonete varustamiseks olulisi tehnorajatisi ja kommunikatsioone, püstitada Kreisbergi pargis kaitseala eksponeerimisega seotud rajatisi (piirded, vaateplatvormid, infostendid, pingid jm) või rajatisi riigikaitse tarbeks. Looduskaitseseaduse järgi ei laiene piirivalve rajatise püstitamisel ehituskeeluvööndisse Narva jõe kalda ehituskeeluvööndi ehituskeeld. Lubatud on ka Kreenholmi saarele viivate sildade, Narva jõe kaldakindlustuste ja tugimüüride ning muude olemasolevate rajatiste

⁹ Kinnitatud Narva linnavolikogu 23.08.2012 otsusega nr 104.

rekonstrueerimine. Kaitseala valitseja nõusolek rajatiste püstitamisel ja rekonstrueerimisel on vajalik, et seada tingimusi jõesängis toimuvate ehitustööde ajale ja kasutatavale tehnoloogiale, et vältida kanjoni kahjustamist ja negatiivset mõju kaitseväärtustele. Hoonete rajamist kaitseala territooriumile kaitse-eeskirjaga ette ei nähta.

Kuna tegemist on piiranguvööndiga, on kaldapealsel asuvas Kreisbergi pargis looduskaitseseaduse alusel pargi hooldustööd lubatud ja selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolek vajalik. Kehtiva Narva linna 2012. aasta üldplaneeringu järgi on pargi ala looduslik haljasmaa, kus tuleb säilitada olemasolev kõrghaljastus. Puud ja põõsad on olulised pargiruumi kujundajad ning puu- ja põõsarinde kujundamine ja regulaarne hooldamine tagab selle iseloomuliku ilme säilimise. Kuigi Keskkonnaregistri järgi Kreisbergi pargis kaitsealuste liikide elupaiku ei leidu, on linnahaljastuse vanad puud olulised elurikkuse kandjad. Vanade puude õõned on potentsiaalsed elupaikad nahkhiirtele, mistõttu on vajalik nende säilimine. Ulatuslikumad tööd planeeritakse parkides üldjuhul hoolduskava või projekti alusel, ka uusistutusteks ja kujundusraieteks tellitakse eraldi projekt, kus antakse ühtlasi täpsemad juhised ja intervallid sellisteks väiksemateks korralisteks tegevusteks nagu niitmine, võsa trimmerdamine ja peenarde rajamine. Kaitseala valitseja nõusolekut ei ole vaja ka teede või radadele kukkunud liikumist takistavate puude ja okste likvideerimiseks. Seega ei sea kaitse-eeskiri takistusi pargi korrashoiule, sealhulgas regulaarsetele korrastustöödele nagu teede pühkimine, muru niitmine, riisumine, lillepeenarde rajamine, lehtede koristamine ning väikevormide ja rajatiste hooldamine.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud veetaseme ja veekogude kaldajoone muutmine. Veetaseme muutmise – eeskätt veetaseme tõstmise, kuna praegu on jõesäng kuiv – mõju kaitseväärtustele oleks üksnes positiivne, see suurendaks märkimisväärselt nii kaitseala esteetilist ja maastikulist kui ka looduskaitse väärtust. Veetaseme tõstmine teeks võimalikuks kunagiste lõhe- ja muude kalade koelmute taastumise. Narva jõe algupärane kaldajoon on kaitseala piires olnud määratud kanjoni nõlvade kaitseks rajatud kaldakindlustustega, mille rajamine algas juba 18. sajandil. Tugimüüride ülesanne on olnud kõrgete kaldanõlvade kaitsmine vee mõju eest ning jõe vasakkaldal ja Kreenholmi saarel kaitsevad need kaldanõlvu ka tänapäeval. Kuna kanjoni loodeosas on tugimüürid osaliselt lagunened ja kuiva jõesängi varisenud, on Eesti põhikaardil¹⁰ Narva jõe kaldajoon seal kaardistatud kaldakindlustustest mitu meetrit jõesängi poole võrreldes kaldajoone esialgse asukohaga. Seega kaasneks lagunened kaldakindlustuste taastamise ja jõepõhja puhastamisega sinna varisenud materjalist põhikaardijärgse kaldajoone muutmine, selle nihkumine kaldakindlustusega samale joonele. Kaldajoone muutmisel kaldakindlustuste rekonstrueerimistöödel tuleb järgida ajalooliste kaldakindlustuste ja tugimüüridega määratud veepiiri.

2.5.2.2. Vajalik tegevus

Kaitsealal on kanjoni vaadete avamiseks vajalik selle põhjal kasvava puu- ja põõsarinde eemaldamine. Enam kui poole sajandi jooksul on kuivas jõesängis kohati alanud kamardumine – suures osas paljandub küll veel paas, kuid paljudes kohtades on sellele kujunenud algeline muldkate ning sellel on hakanud kasvama roht- ja puittaimestik. Selle kõrvaldamine on vajalik kanjoni iseloomuliku ilme ja paepinna säilitamiseks ning joaastangute esiletoomiseks ja eksponeerimiseks.

¹⁰ Eesti topograafia andmekogu, Maa-amet 2020.

2.5.2.3. Keelatud tegevused

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlvikute sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist. Need kitsendused tulenevad otseselt looduskaitseseaduse § 14 lõikest 1.

Kaitsealal on keelatud biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, välja arvatud Kreisbergi pargis. Keemiliste kahjuritõrjevahendite või väetise kasutamine on võimalik pargitaimestiku hooldusel, kuid kemikaalide kasutamine taimestiku tõrjel kuivalt jõepõhjalt peab olema välistatud Narva jõe hüdrokeemilise seisundi säilitamise eesmärgil, kuna kaitsealast allavoolu asub Natura 2000 jõeliste elupaikade kaitseks loodud Struuga loodusala ja Narva jõe alamjooksu hoiuala.

3. Menetluse kirjeldus

Narva jõe kanjoni maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu esmane avalik väljapanek toimus 7. veebruarist 7. märtsini 2011. a Keskkonnaameti Narva kontoris ning Narva Linnavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku kohta ilmus 7. veebruaril 2011. a üleriigilise levikuga ajalehes Eesti Päevaleht ja 8. veebruaril 2011. a kohalikus ajalehes Põhjarannik. Ametlikes Teadaannetes ilmus kaitse-eeskirja uuendamise teade 7. veebruaril 2011. a.

Looduskaitseseaduse § 9 kohase kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti kaitsealal paikneva kinnisasja omanikule ja Narva Linnavalitsusele tähitud kirjaga teade kaitse-eeskirja uuendamise kohta. Kaitse-eeskirja eelnõu avaliku arutelu kohta märgiti, et see korraldatakse juhul, kui ettepanek selleks tuleb avaliku väljapaneku jooksul. Ettepanekut avalikuks aruteluks ei laekunud. 2011. aasta avaliku väljapaneku jooksul esitas ettepaneku Narva Linnavalitsus.

Laekunud arvamused:

Maaüksus	Märkuse sisu	Tulemus
51105:004:0197 Joala tn 17a Joala tn 21b	Narva Linnavalitsus munitsipaalmaa valdajana ei nõustu parkide hõlmamisega kaitseala koosseisu, sest see raskendab parkide hooldamist.	Mittearvestatud. Kaitse-eeskirjaga ei seata takistusi parkide korrashoiule ja pargi hooldustööd ei vaja kaitseala valitseja nõusolekut.

Kuna algatatud eelnõu avalik väljapanek toimus rohkem kui kaks aastat enne 1. maid 2013. a, viidi vastavalt LKS § 91 lõikele 18 läbi uus avalik väljapanek. Eelnõu täiendav avalik väljapanek toimus 22. märtsist 10. aprillini 2021. a. Teade kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku kohta ilmus 19. märtsil üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ning 20. märtsil kohalikus ajalehes Põhjarannik ja Severnoje Poberezje. Ametlikes Teadaannetes ilmus kaitse-eeskirja kaasajastamise teade 18. märtsil 2021. a. Seoses Eestis sel ajal levinud Covid-19 pandeemia ja sellega seotud piirangutega avalikku arutelu ei korraldatud. 2021. a avaliku väljapaneku jooksul esitati üks ettepanek.

Maaüksus	Märkuse sisu	Tulemus
51106:001:0086 Joala tn 23a // 23b // 23c	Ettepanek täiendada kaitse-eeskirja seletuskirja ptk-s 2.5.2.1 olevat lõiku, kus selgitatakse sõidukitega sõitmist Kreenholmi saarele viivatel sildadel. Kuna kehtiva detailplaneeringu järgi on saarele planeeritud ka elamuid, hotelle, büroopindu jm, tuleb seletuskirja täiendada, et sildadel sõitmine on lubatud laiemale sõidukite ringile kui saart teenindav transport.	Arvestatud. Kaitse-eeskirja seletuskirja täiendatud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Narva jõe kanjoni maastikukaitseala kaitsekorra kavandamisel on lähtutud looduskaitseaduses esitatud nõuetest ning arvestatud vastavust Euroopa Liidu õigusele. Narva maastikukaitseala ei ole hõlmatud Natura 2000 võrgustiku alade hulka.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Narva jõe kanjoni kaitse all hoidmine tagab piirkondliku ja ka vabariikliku geoloogilise sümbolobjekti säilimise ning aitab kaasa kohaliku turismiettevõtluse ja majanduse arengule. Kaitsealune kanjon koos piirnevate ajalooliste Kreenholmi tööstushoonetega moodustab vaatamisväärsusena ühtse maastikulise terviku ning Kreenholmi omanikul on kavas piirkonnast kujundada Narva suurimaid tõmbekeskus.

Narva jõe kanjoni maastikukaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskaitseaduse § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on antud eelnõuga seotud.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohalikule omavalitsusele maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast. Kuna kaitsealale arvatakse juurde 0,2 ha suurune Joala kanali algusosa, laekub Narva linnale maamaksu vähem ligikaudu 18 eurot aastas.

Kaitsealal ei asu eramaid, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, ning seega ei teki riigile maa omandamise kohustusi. Samuti ei ole kaitsealal toetusõiguslikke alasid (poollooduslikke kooslusi ega metsamaad). Määruse jõustumine ei too kaasa organisatsioonilisi muudatusi.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning Haridus- ja Teadusministeerium kooskõlastasid eelnõu. Teised ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.